

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО; МУНІЦИПАЛЬНЕ ПРАВО

Запара С.І.,

*доктор юридичних наук, професор,**декан юридичного факультету**Сумського національного аграрного університету,**трудовий арбітр**Національної служби посередництва і примирення*

Роговенко О.В.,

*аспірант кафедри приватного та соціального права**Сумського національного аграрного університету*

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.32845/2663-5666.2020.4.3>

ІСТОРИКО-ПРАВОВА РЕТРОСПЕКТИВА СВІТОВИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Постановка проблеми. Історичне визнання того, що міграція та переміщення відбуваються в більш широких і довгострокових діапазонах, у міру поглиблення процесів глобалізації ці трансформації набувають світового масштабу і провокують виклики національній безпеці, стабільності політичних систем, мають політичний та економічний контексти. Важливим для нашої держави є як приєднання до визнаних міжнародних механізмів регулювання міграційних процесів, так і адаптація національного законодавства до світових стандартів. З огляду на активізацію роботи з підготовки проектів нормативно-правових актів та міждержавних угод, врахування досвіду минулого та планування адекватних дій на майбутнє дасть змогу вирішити багато важливих проблем у сфері світових міграційних процесів, адже наслідки міграційних змін можуть бути безпрецедентними.

Формулювання мети та завдань дослідження. З огляду на вищенаведене, метою статті є дослідження історико-правової ретроспективи міжнародних міграційних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам історико-правового аналізу світових міграційних процесів присвячували свої наукові доробки такі автори, як О.А. Малиновська [5], Н.М. Преображенська [6], О.Ф. Скакун, О.В. Тимошук, В.Х. Ярмачі [7], О.Н. Ярмиш [7] та інші. Разом із тим загострення проблем, що виникли у зв'язку зі спалахом COVID-19, який принципово змінив спосіб управління людською мобільністю, вимагає нового погляду на світові міграційні процеси та пошуку шляхів врегулювання ситуації. Основою для підготовки вищезгаданих управлінських рішень мають стати наукові дослідження міграційної сфери.

Виклад основного матеріалу. Очевидно, що міграція відігравала ключову роль протягом багатьох років, формуючи світ таким, яким ми його знаємо нині. Явище міграції було незамінним для людських історій, культур і цивілізацій. Важливо визнати, що за неможливості отримати повну історію міграцій

на нашій планеті, це явище спостерігалось скрізь і завжди у світі. Мігранти були важливими для розвитку багатьох сучасних держав, сформували динаміку праці по всьому світу і стали основним фактором змін світової економіки.

Погоджуючись із думкою І.М. Преображенської, яка визначила типізацію міграційних процесів за домінуючою роллю в процесі історичного розвитку людського суспільства, зупинимо свою увагу на основних історичних формах міграції:

1) розселення (первісне освоєння території, характерне для первіснообщинного ладу);

2) колонізація (військове або мирне захоплення земель, створення мігрантами нової культури або її окремих елементів);

3) переселення (зміна постійного місця проживання, частіше за все, вимушена);

4) переміщення (територіальна рухливість населення: сезонні, маятникові, епізодичні міграції);

5) «глобаліміграція» (найвища стадія мобільності людства, яка виникає в процесі глобалізації; людина не буде прив'язана до певної території; вільний рух населення; відсутність державних кордонів) [3].

Поділяючи думку автора щодо форм міграції, додамо, що останні події, пов'язані із COVID-19, стали передумовою для такого явища, як «міграції в межах певних груп», або «кластерні міграції». Йдеться про можливість вільного пересування в межах певних територіальних об'єднань із кількістю населення приблизно 200 млн. Прикладами таких кластерів є територія Європейського Союзу, США, КНР тощо. При цьому США встановили обмеження для представників інших кластерів (громадян КНР, ЄС тощо). Подібні тенденції спостерігаємо і в урядових рішеннях інших політико-територіальних утворень.

У процесі дослідження маємо на меті зазначеній типізації міграційних процесів надати більш прикладного характеру, проаналізувавши світові міграційні процеси від найдавніших часів до сучасного світу.

Міграція значних мас населення ще зі стародавніх часів відігравала роль важливого державотвор-

чого чинника. Так, вже у III тисячолітті до н.е. у Межиріччі завдяки пов'язаній із військовими діями поступовій міграції значної кількості населення виникли перші державні утворення (протодержави Межиріччя, давньоєврейська державність).

Відомі цілі цивілізації, для яких міграція була єдиним можливим способом існування. З IX ст. до н.е. у Великому Євразійському степу поступово формується епоха різкої диференціації і взаємозолоті ступенів племен – кочова цивілізація. Кожне плем'я трималося відокремлено від сусідів і перебувало з ними у стані перманентної війни. Врешті-решт, війна поглинула всю активність суспільства і стала головною справою кочової спільноти. Війни кочовиків являли собою або нашествия, в якому брала участь уся кочова спільнота, або набіги, що здійснювалися тільки військовими загонами. Переважно військовим шляхом кочовики одержували від осілих сусідів необхідні продукти харчування і ремісничої праці [2, с. 7]. Кочова цивілізація історично підтверджує той факт, що населення багатьох етносів схильне мігрувати переважно в межах території основного проживання, тобто в звичному середовищі.

Внаслідок міграційних процесів VIII–VI ст. до н.е., так званої «великої грецької колонізації», поглиблюється взаємодія європейської та азійської цивілізацій, активізуються торгівля, культурні, політичні й інші зв'язки тогочасного Сходу і Заходу, що сприяло використанню і переосмисленню чужого державно-правового досвіду, пошуку власних більш раціоналістичних підходів до законотворення та політичного життя. Однією з найважливіших особливостей державотворчих процесів у цей період було те, що сам цей процес внаслідок постійної міграції і переміщення племен відбувався хвилеподібно, уривчасто. Також варто зазначити і той факт, що переміщення населення з одних місць до інших могло відбуватися або з ініціативи державних органів, які займаються переселенням, або стихійно, в індивідуальному порядку. Ці два види міграції, що виникли у стародавньому світі, перебувають у певній взаємозалежності та не втрачають актуальності донині. Організовані міграції зумовлюються державними потребами, плануються відповідними органами й організаціями і забезпечуються економічними заходами. Індивідуальна міграція має в основі суб'єктивне бажання, потребу самих переселенців у зміні місця проживання [2, с. 6].

У період великого переселення народів (II ст. н.е. – початок X ст.) під ударами варварів припинила існування Римська імперія. Внаслідок масових міграцій на початку VII ст. утворився ранньофеодальний європейський світ. З XIII ст. починається процес активного освоєння Азії та Європи монголо-татарами, утворюється Золота Орда.

В епоху великих географічних відкриттів (XV–XVII ст.) відбувається здійснення морських подорожей та дослідження Америки, Африки, Азії та Океанії. Це транскеанська міграція призвела до відкриття нових земель, розширення торгових відносин та розвиток економіки країн походження

та призначення. На міграційні процеси цього періоду активно впливали комерційні та стратегічні фактори, бо більшість європейських країн змагалися за колонізацію стратегічних регіонів та територій. Водночас із метою вирішення проблеми нестачі робочої сили виникає работоргівля. Через суттєву втрату людських ресурсів, які були примусово вивезені до Америки, африканський континент у своєму розвитку значно відставав від усього світу.

Упродовж XVII–XIX ст. значні міграційні потоки проходили з ініціативи колоніальних країн, що традиційно приймали мігрантів. Епоха колонізації заслуговує на особливу увагу в контексті історичного розвитку світових міграцій, бо саме відтоді починає своє формування європейська міжнародна політика, яка й нині вважається зразком збалансованої міграційної дипломатії та економічної стабільності. Починаючи з XIX ст., після офіційної відміни рабства та початку етапу індустріалізації, спостерігається порівняно вільна міграційна політика, в якій поєднувалися економічний лібералізм і становлення національних держав. З одного боку, головним обмеженням для вільної міграції був брак коштів на переїзд, з іншого – відсутність на той час документів державного зразка, що засвідчують особистість, громадянство та місце проживання, міграція з метою зміни місця проживання або працевлаштування практично не обмежувалася [4, с. 119].

Міграційні процеси другої половини XIX – початку XX ст. набули глобальних ознак і увійшли в історію як перша масова хвиля міграції (1840–1930 рр.). Поштовхом до першої хвилі стали активні процеси глобалізації: зведення кордонів, поява нових видів транспорту та засобів комунікацій, надлишкові капітали, криза в промислово розвинутих країнах внаслідок перевиробництва, збільшення масштабів взаємопроникнення економічних зв'язків і капіталів між різними країнами та регіонами світу, а також утворення потужних промислових корпорацій і фінансових установ міжнародного та трансконтинентального характеру.

Саме в цей період цикли міграції зростають дедалі більш інтегровано по всьому світу, а міграційні потоки дедалі більше відокремлюються в регіональні системи Америки, Європи, Азії, Австралії, Індії, Африки, Росії та Сибіру. Ці регіони мали різні темпи економічного піднесення, політичні режими та рівень культурного розвитку. Аналізуючи транскеанську міграцію другої половини XIX – початку XX ст., долучаємось до її загальноприйнятої класифікації на три основні системи.

Перша трансатлантична система сформована міграційними потоками з Європи, Близького Сходу, Росії до Америки (кількісно становила близько 58 млн осіб, 65% з яких виїхали до Сполучених Штатів Америки, інші – до Аргентини, Канади, Бразилії, Куби). Друга система – це рух мігрантів з Індії та півдня Китаю до Росії, Південно-Східної Азії та Австралії (складалася з понад 29 млн індіанців, принаймні 19 млн китайців і близько 4,5 млн європейців). Третю систему становлять переважно мі-

гранти з Росії та північного сходу Азії, які переселилися в широкі простори земель від Середньої Азії до Сибіру та Росії, що активно заохочували російський і китайський уряди (13 млн росіян переїхали в Центральну Азію та Сибір, а близько 33 млн китайців мігрувало до Маньчжурії та Сибіру) [2]. Переконані, що ці системи сутнісно є доволі умовними. Здебільшого вони охоплюють людей, які сіли на кораблі третього класу або були перераховані урядами під час заохочувальних міграцій. Велика кількість мігрантів подорожувала по суші, не проїжджаючи через порти та ухиляючись від обліку. Тенденція ухилення стає дедалі більш поширеним явищем, оскільки міграційні закони стали більш обмежувальними. Але навіть при потенційному рівні помилок від 10 до 20% ми все одно можемо орієнтуватися на кількісні показники міграційних потоків, щоб зрозуміти загальні тенденції та переконатися в глобальності цього явища.

Стосовно виникнення нелегальної міграції як суспільно-політичного явища можемо констатувати, що вона в сучасному розумінні бере початок із припинення відкритої та необмеженої міграції через запровадження систематичного міграційного контролю, який був введений у роки Першої світової війни, події якої стали першопричинами для неконтрольованих міграцій великої кількості людей. Так, Закон про імміграцію 1917 р., також відомий як Закон про грамотність або закон азіатської Barred зони, був прийнятий у Сполучених Штатах Америки і спрямований на обмеження імміграції шляхом введення тестів грамотності для іммігрантів, а також на заборону імміграції з Азіатсько-Тихоокеанської зони. Закон про імміграцію 1924 р., або закон Джонсона-Ріда, або ще відомий як закон азіатського відчуження і національного походження, витіснив попередні нормативно-правові акти щодо мігрантів у США. Цим законом вводиться заборона всіх імміграцій з Азії та встановлюється загальна імміграційна квота для країн за межами Західної півкулі, зі зменшенням на 80% від попереднього рівня міграцій. Квоти для конкретних країн були засновані на рівні 2% від населення США із цієї країни. Метою закону було «збереження ідеалу американської однорідності». Пізніше аналогічна обмежувальна політика з'явилася і в інших міграційних країнах.

Загалом у 20–30-і рр. XX ст. спостерігалася загальносвітова тенденція до запобігання нелегальній міграції як явищу. Таку тенденцію можна простежити через аналіз міжнародного нормотворення Ліги Націй того періоду щодо такої категорії мігрантів, як біженці. У 1938 р., після Евіанської конференції за участю 32 країн було засновано Міжурядовий комітет у справах біженців, який зазначив, що вирішення проблем незаконних мігрантів і біженців має ґрунтуватися на узгодженні чинних національних імміграційних законів та практики із країнами походження мігрантів. Період між світовими війнами взагалі можна охарактеризувати як час удосконалення адміністративних процедур у сфері міжнародної міграції.

Друга світова війна стала своєрідним водорозділом у процесах глобальної світової міграції. У світовій політиці запроваджуються нові підходи до вирішення міграційних проблем. У 40–50-х рр. минулого століття, з розпадом колоніальної системи нові незалежні держави розробляли національну політику в галузі економіки та народонаселення (зокрема, міграційну політику), яка відповідала б їхнім цілям і завданням, а не інтересам колоніальних метрополій. У цей час спостерігаємо тенденцію до лібералізації міграційної політики, яку запроваджують як реакцію на велику потребу в робочій силі для відбудови Європи. Кілька мільйонів осіб внаслідок війни із Центральної та Східної Європи перемістилися до Західної Європи, до країн, які приймали іммігрантів. У зв'язку із цим уряди тих держав, які були зацікавлені в інтенсивних міграційних потоках, відчувають нагальну потребу розробити власні національні законодавства в цій сфері.

Європейський Союз є одним з основних центрів тяжіння робочої сили, саме тому був змушений будувати потужну міграційну політику, яка здатна вирішити політичні, економічні, правові та безпекові проблеми. Історично так склалось, що основою міграційної політики в ЄС є саме свобода переміщення, що є одним з основних принципів європейської інтеграції. Правові засади цього процесу прописані в договорі про Європейський Союз (ст. 3), що передбачає створення «простору свободи, безпеки і справедливості без внутрішніх кордонів, в якому забезпечується свобода пересування людей поряд із відповідними заходами з контролю за зовнішніми кордонами, надання притулку, імміграцією, а також із запобігання й боротьби зі злочинністю».

Аналізуючи європейські міграційні процеси другої половини XX – початку XXI ст., дослідники виділяють три основні періоди міграції [5]. Під час першого періоду (з 1950-х по 1974 р.) на міграційні потоки активно впливали відмінності в економічному розвитку між регіонами, що характеризуються доіндустріальними аграрними економіками, та країнами з високоіндустріальною економікою, як на міжнародному, так і на національному рівні. Після Другої світової війни Західна Європа економічно процвітала, що сприяло підвищенню рівня освіти, а можливості соціальної мобільності дали змогу багатьом із них перейти до виконання офісно-адміністративних функцій. Місцеві робітники не могли заповнити вакансії, оскільки резерви робочої сили були обмежені. Крім того, місцеве населення вже не готове братися за шкідливу та погано оплачувану роботу в сільському господарстві, очищенні, будівництві та гірничій справі. Як результат, уряди Західної Європи почали набирати робочу силу в периферійних країнах. Основними країнами призначення були Бельгія, Франція, Німеччина, Люксембург, Нідерланди, Швеція та Швейцарія. Більшість мігрантів походить з Алжиру, Греції, Італії, Марокко, Португалії, Іспанії, Тунісу, Туреччини та Югославії [5]. Спочатку географічна близькість відіграла важливу роль у розвитку конкретних міграційних

потоків. Однак європейські уряди поступово розширювали зони прийняття на роботу в країни за межами Європи. Зазначаємо, що в цей період міжнародна міграція, як правило, сприймалася позитивно через економічні вигоди з точки зору як країн, що надсилають, так і країн, що приймають.

Другий період європейських міграційних процесів тривав з 1974 р. по кінець 1980 рр. й ознаменувався нафтовою кризою та активізацією міграційного контролю. Нафтова криза 1973–1974 рр. дала поштовх для економічної перебудови, різко зменшивши потребу в робочій силі. Політика, спрямована на контроль та зменшення міграції, змінила, а не зупинила міграцію. Мігранти з неєвропейських країн, які підпадали під схеми набору робочої сили, дедалі частіше осідали в країнах призначення. Багато мігрантів стали привозити свої сім'ї до Європи. Хоча уряди спочатку намагалися обмежити сімейну міграцію, возз'єднання родини трудових мігрантів вважалося основним правом, закріпленим у ст. 19 Європейської соціальної хартії 1961 р.

Обмеження щодо в'їзду іноземців у Західну Європу також мало інший ефект. З середини 1980-х рр. міграційні потоки дедалі більше спрямовуються на південь Європи, особливо набираючи обертів у 90-х рр. Греція, Італія, Португалія та Іспанія здавна були країнами еміграції. Як результат, вони не розпоряджались добре розробленим імміграційним законодавством та системами в'їзного контролю. Крім того, в цих країнах спостерігалось економічне зростання та падіння народжуваності, що спричиняло дефіцит робочої сили. Доступні робочі місця часто були нерегулярними, характеризувалися несприятливими умовами праці та низькою оплатою праці, що робило їх непривабливими для місцевого населення. Таким чином, Південна Європа стала привабливим місцем для неєвропейських мігрантів, особливо вихідців із Північної Африки, Латинської Америки, Азії та Східної Європи [6].

Отже, після зміни напрямів міграційних потоків європейські країни дедалі більше контролювали в'їзд іноземців, а міграція стала важливою темою національних політичних та громадських дебатів. Зростання рівня безробіття через економічну рецесію викликало ворожість, расизм та ксенофобію щодо певних «видимих» груп мігрантів-резидентів. У кількох європейських країнах сталися жорстокі інциденти проти іноземців. Однак у цей період також зросла усвідомленість того, що населення іммігрантів тут залишиться. Як результат, з'явилася потреба в адекватній інтеграційній політиці, і така політика повільно стала розвиватися.

Третій період починається на початку 1990-х рр. і триває дотепер, охоплюючи сучасні тенденції міграції до Європи та всередині неї. Скасування кордонів Маастрихтським договором 1992 р. значно полегшило рух у межах ЄС. Водночас вступ до ЄС став прогресивно обмеженим через об'єднання європейського ринку, який запровадив жорсткий прикордонний контроль та візові правила. Під час цього періоду питання інтеграції стали централь-

ним питанням політики Європейського Союзу. Багато європейських країн активізували спроби залучення висококваліфікованих або освічених мігрантів. Крім того, міграція студентів із-поза меж ЄС набуває дедалі більшого значення в деяких частинах ЄС. Уряди певних країн активно набирали студентів із метою включення «найкращих і найяскравіших» у свій внутрішній ринок праці після закінчення їх навчання.

Переконані, що варто розмежовувати внутрішньоєвропейську мобільність європейських громадян та міграцію в межах та до ЄС громадян третіх країн, оскільки ці групи підпадають під дію різного законодавства. Внутрішньоєвропейська мобільність часто розглядається позитивно. Крім того, громадяни Європи мають право вільно пересуватися в межах ЄС без необхідності отримати візу, а отже, можуть зіткнутися з меншими інституційними бар'єрами в міграційних траєкторіях. Міграція в ЄС, навпаки, значною мірою пов'язана з активними заходами обмеження доступу та прикордонного контролю. Оцінюючи третій період європейської міграції, зазначаємо: якщо на початку цього періоду більшість мігрантів зручно було б класифікувати за категоріями «возз'єднання сім'ї», «міграція робочої сили» та «притулок», то наприкінці періоду мотиви міграції стають різноманітними, зокрема більша кількість молодих людей мігрує для здобуття вищої освіти.

Окремим періодом в історії як європейської, так і міжнародної міграції став спалах COVID-19, який принципово змінив спосіб управління людською мобільністю. Більшість країн вдаються до інструментів управління міграцією, таких як закриття кордонів, обмеження подорожей та заборони на притулок – спочатку з надією утримати COVID-19 від поширення до своїх країн, а згодом як частину більш широкого набору обмежень щодо мобільності поширення. Глобальна пандемія змушує багато держав зазирнути всередину та переглянути свої взаємозв'язки та залежність від інших країн. У той час, коли країни перебувають у сильному економічному напруженні і тенденція ставити національні інтереси на перше місце є ще більш вираженою, ніж зазвичай, міжнародна співпраця на вразливу тему, таку як міграція, лише ускладнюється. Але пандемія також пропонує світовому співтовариству шанс продемонструвати, як посилене багатостороннє взаємодія допомагає урядам вирішувати проблеми вдома. З позиції охорони здоров'я вірус не розрізняє громадян та мігрантів, а наявність дворівневої системи для доступу до необхідної медичної допомоги під час кризи здоров'я не сприяє поліпшенню ситуації. Хоча подорожі стали суворо обмеженими, деяка міграція залишається критичною. Наприклад, забезпечення ланцюгів поставок, запобігання нестачі основних робочих мігрантів, медичних працівників, які працюють за кордоном, є важливою проблемою у багатьох країнах. Безпека та умови праці цих працівників мають бути захищені. Держави мають визначити кращі практики в галузі мобільної робочої сили на всіх рівнях кваліфікації, що має стати основним

критерієм для прийняття рішень як всередині країн, так і в межах міжнародного співробітництва.

Висновки. Багаторічні зростаючі дані про міграцію та мобільність демонструють, що міграція значною мірою пов'язана з поширенням глобальних економічних, соціальних, політичних та технологічних перетворень. Мігранти внесли істотний соціокультурний, політичний та економічний внесок у країни походження і країни призначення, будучи важливими агентами змін. Результати включення в одну політичну сферу (наприклад, мова, освіта, ринок праці, воз'єднання сім'ї, політична участь та натуралізація), тісно взаємозалежні та впливають на інші сфери. З огляду на сучасну глобальну перспективу варто визнати, що явище міграції в контексті виклику для історичного розвитку світової системи впорядкування є доволі актуальним. Якнайкраще хиткість сучасної світової міграційної системи представлена теорією Бейквелла, в якій «тверда» міграція протиставлена «слизькому» розвитку.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі має бути аналіз міграційних науково-правових тенденцій в Україні в розрізі міжнародного співробітництва та імплементації законодавства до світових стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Black, R., Engbersen, G., Okolski, M., & Pantiru, C. (Eds.). (2010). *A continent moving west? EU enlargement and labour migration from Central and Eastern*

Europe. Amsterdam: IMISCOE Research. Amsterdam University Press. URL: <https://library.oapen.org/handle/20.500.12657/34671> (дата звернення 05.08.2020)

2. *Migration and Immigrants in Europe: A Historical and Demographic Perspective*. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-21674-4_3#citeas (дата звернення 02.08.2020)

3. Van Mol C., de Valk H. (2016) *Migration and Immigrants in Europe: A Historical and Demographic Perspective*. In: Garcés-Mascareñas B., Penninx R. (eds) *Integration Processes and Policies in Europe*. IMISCOE Research Series. Springer, Cham. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-319-21674-4_3 (дата звернення 18.07.2020)

4. *WORLD MIGRATION REPORT 2020*. URL: https://www.un.org/sites/un2.un.org/files/wmr_2020.pdf (дата звернення 23.07.2020)

5. Малиновська О.А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії : монографія. Київ : НІСД, 2018. 472 с

6. Преображенская Н.М. Философские аспекты миграционных процессов. *Вестник Московского университета. Сер. 7 : Философия*. 2004. № 5. С. 76–91.

7. Ярмак В.Х. Генезис нелегальної міграції та її суспільна небезпека. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2015. № 1. С. 118–122.

8. Ярмак О.Н. Міграційні процеси як державо- і правоутворюючий чинник. *Міграційні процеси в Україні і світі: історико-юридичні аспекти*. Матеріали XIV Міжнародної історико-правової конференції 4–7 вересня 2005 р., м. Балаклава. Ред. колегія: О.В. Тимошук (голова), Д.В. Велигодський (відп. секр.), О.Н. Ярмак, І.Б. Усенко, Л.О. Зайцев, О.М. Редькіна. Сімферополь : ДіАйПі, 2005. 430 с.

Запара С.І., Роговенко О.В. ІСТОРИКО-ПРАВОВА РЕТРОСПЕКТИВА СВІТОВИХ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Історичне визнання того, що міграція та переміщення відбуваються в більш широких і довгострокових діапазонах, у міру поглиблення процесів глобалізації ці трансформації набувають світового масштабу і провокують виклики національній безпеці, стабільності політичних систем, мають політичний та економічний контексти. Важливим для нашої держави є як приєднання до визнаних міжнародних механізмів регулювання міграційних процесів, так і адаптація національного законодавства до світових стандартів. З огляду на активізацію роботи з підготовки проєктів нормативно-правових актів та міждержавних угод, врахування досвіду минулого та планування адекватних дій на майбутнє дасть змогу вирішити багато важливих проблем у сфері світових міграційних процесів, адже наслідки міграційних змін можуть бути безпрецедентними.

Багаторічні зростаючі дані про міграцію та мобільність демонструють, що міграція значною мірою пов'язана з поширенням глобальних економічних, соціальних, політичних та технологічних перетворень. Мігранти зробили істотний соціокультурний, політичний та економічний внесок у країни походження і країни призначення, будучи важливими агентами змін.

У рамках дослідження нами окреслено загальний історичний розвиток світових міграційних процесів. На основі всебічного вивчення літератури, доповненого аналізом наявних статистичних даних, представлені основні історичні етапи міграції, її передумови та правові особливості функціонування міграційних систем. Особлива увага приділена загальному розвитку міграції всередині Європи та до неї, а також закономірності врегулювання правового статусу мігрантів у різні історичні періоди. Окремим етапом в історії як європейської, так і міжнародної міграції став спалах COVID-19, який принципово змінив спосіб управління людською мобільністю. Безпрецедентна глобальна пандемія, яка не знає кордонів, привела до гострого фокусу на перетині міграційної політики, політики охорони здоров'я та унікальних викликів правового характеру, з якими нині зіткнувся весь світ. Беручи до уваги вищенаведене, переконані, що посилена багатостороння міжнародна взаємодія, з огляду на історичний досвід, допоможе урядам ефективно вирішувати національні проблеми.

Ключові слова: міграція, мігрант, світові міграційні процеси.

Zapara S.I., Rohovenko O.V. HISTORICAL AND LEGAL RETROSPECTIVE OF WORLD MIGRATION PROCESSES

Historical recognition that migration and displacement occur in broader and longer-term ranges, as the processes of globalization deepen, these transformations acquire a global scale and provoke challenges to national security, stability of political systems, and have political and economic contexts. It is important for our state both to join recognized international mechanisms for regulating migration processes and to adapt national legislation to world standards. Despite the intensification of work on the preparation of draft normative legal acts and interstate agreements, taking into account the experience of the past and planning adequate actions for the future, they will solve many important problems in the field of world migration processes, because the consequences of migration changes can be unprecedented.

Long-term growing data on migration and mobility demonstrate that migration is strongly associated with the spread of global economic, social, political and technological transformations. Migrants have made significant sociocultural, political and economic contributions to countries of origin and destination, being important agents of change.

As part of the study, we have identified the general historical development of world migration processes. On the basis of a comprehensive study of the literature, supplemented by an analysis of available statistical data, the main historical stages of migration, its preconditions and legal features of the functioning of migration systems are presented. Particular attention is paid to the general development of migration within Europe, as well as the regularities of the legal status of migrants in different historical periods. The European Union is one of the main centers of gravity of the labor force, which is why it has been forced to build a strong migration policy that can solve political, economic, legal and security problems. Historically, the basis of migration policy in the EU is freedom of movement, which is one of the basic principles of European integration. A separate stage in the history of both European and international migration was the outbreak of COVID-19, which fundamentally changed the way human mobility is managed. Recent developments related to COVID-19 have become a precondition for such phenomena as “group migration” or “cluster migration”. We are talking about the possibility of free movement within certain territories with a population of about 200 million. An unprecedented global pandemic that knows no borders has led to a sharp focus on the intersection of migration policy, health policy and the unique legal challenges facing the world today. Taking into account all mentioned before, we are convinced that enhanced multilateral international cooperation, as well as the historical experience, will help governments to solve national problems effectively.

Key words: migration, migrant, world migration processes.